

Napovedovanje in omejevanje povratništva*

Franc Brinc**

Namen raziskave je bil spoznati tuje in domače izkušnje na področju omejevanja povratništva s policijskim in socialnovarstvenim (preventivnim) nadzorom in preveriti napoved povratništva za 80 obsojencev, za katere je bila leta 1991 izdelana kriminalna prognoza. Uporabljeni so bili podatki policije, sodišč in kazenskih zavodov. Za povratnike so zbrani podatki o datumu in vrsti kaznivega dejanja ter izrečenih sankcijah za povratek.

Med 80 odpuščenimi obsojenci je bilo v enem letu po odpustu iz zapora 12 (15%) ponovno obsojeno, 9 na zaporno kazen, 3 pogojno. Med povratniki so bili 4 iz skupine z dvomljivo prognozo (7—5 točk), 8 pa jih je bilo iz skupine z neugodno prognozo (4—1 točke). Med povratniki ni obsojencev zelo ugodno (11—10 točk) in ugodno (9—8 točk) prognozo.

Raziskava kaže, da prognostična ocena dobro napoveduje povratništvo. Ne nudi pa opore za pričakovanje, da bi bilo mogoče preprečiti povratništvo obsojencev s policijskim ali socialnovarstvenim nadzorom.

Ključne besede: povratništvo, preprečevanje, prognoza.

UDK 343.235.1

1. Izhodišča, namen in metodologija raziskave

»Včasih se zdi zapor kot šola kriminala, ki odloča usodo učencev, da bodo povratniki.«

Waller, Conditional..., s 9.

Strokovna ekspertiza »Penološki vidiki povratništva obsojencev v Republiki Sloveniji«¹ daje vpogled v gibanje povratništva v Sloveniji med osumljenci, med mladoletnimi in polnoletnimi obsojenci ter med obsojenci na prestajanju zaporne kazni. Ob tem se je porodilo vprašanje, ali je mogoče povratništvo napovedati in preprečiti s policijskim in socialnovarstvenim (preventivnim) nadzorom. V strokovni ekspertizi so bili zbrani podatki o 100 obsojencih, ki so bili odpuščeni s prestajanja kazni v času od 1. 3.—10. 8. 1991 in zanje je bila izdelana kriminalna prognoza.

Ena izmed prejšnjih raziskav je ugotovila, da je bilo v 10 letih po odpustu s prestajanja zapora med 169 polnoletnimi obsojenci, ki so bili odpuščeni iz splošnih kazenskih zavodov v letih 1974—75 63,90% povratnikov, med 46 obsojenci odpuščenimi v letih 1973—74 iz KPD Celje je bilo po prestani kazni mladoletniškega zapora 76,08% povratnikov in med 53 mladoletniki, ki so bili odpuščeni iz VPD Radeče leta 1973, je bilo 77,36% povratnikov. V povprečju je bila polovica povratnikov obsojena v prvem letu po od-

* Prispevek je povzet po raziskavi z naslovom »Možnosti omejevanja nevarnega povratništva s policijskim in socialnovarstvenim (preventivnim) nadzorom«, ki jo je leta 1993 izdelal Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani. Raziskavo je financiralo Ministrstvo za pravosodje in upravo Republike Slovenije v znesku 200 000 SIT.

** Franc Brinc, doktor pravnih znanosti, Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani, Kongresni trg 12, 61000 Ljubljana.

¹ Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani. Ljubljana 1991, 87 s. (Avtor Franc Brinc.)

pustu. V prvih dveh letih po odpustu je bilo obsojeno 70,36% povratnikov iz splošnih kazenskih zavodov in 57,15% iz mladoletniškega zapora. V prvih treh letih je bilo ponovno obsojenih 76,84% povratnikov iz splošnih kazenskih zavodov in 82,86% povratnikov iz mladoletniškega zapora.

Cim več je imel odpuščeni obsojenec prej zapornih kazni, bolj zanesljivo je postal povratnik. Na podlagi dolžine prestane kazni ni mogoče napovedati, ali bo obsojenec prej ali kasneje povratnik.²

Za preprečevanje povratništva je treba najprej razviti napovedovalne instrumente za določanje tveganja povratka. Naslednje vprašanje je, ali je mogoče obsojence z negativno prognozo zaustaviti v predvidenem povratku. Prognostična ocena 100 odpuščenih obsojencev v letu 1991 je pokazala, da je bilo s prestajanja zaporne kazni odpuščenih 60 obsojencev z neugodno ali dvomljivo prognozo. Zato smo želeli v tej raziskavi preveriti koliko prognostična ocena pravilno napoveduje povratek in ali obstaja teoretična verjetnost in praktična možnost za preprečevanje povratništva.

Ko smo razmišljali o koristnosti prognoziranja kriminalnega vedenja odpuščenih obsojencev, smo ugotovili, da pomeni postavitev prognoze le polovico dela. Zato smo želeli s to raziskavo preveriti zanesljivost prognoze. V letu 1992 smo v kazenski evidenci Ministrstva za notranje zadeve preverili, kdo od odpuščenih obsojencev je bil v enem letu po odpustu obsojen in kakšna sankcija mu je bila izrečena. Sodišča in kazenski zavodi so nam sporočili datume storitve kaznivih dejanj v povratku. Povratništvo smo ugotavljali 18 mesecev po odpustu iz zavoda.

² Izvrševanje kratkotrajnih kazni zapora v SR Sloveniji. Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani. Ljubljana 1988, s. 492—519. (Avtor Franc Brinc.)

2. Vzroki kriminalitete

»Kradem vedno, ko imam priložnost. Nikoli ne vem, kdaj se bo pojavila in s kakšnim tveganjem za prijetje«.
(Izpoved obsojenca). Milosavljević,
s. 95.

Številne sodobne teorije skušajo pojasniti nastajanje in ohranjanje kriminalitete. Znanstveniki se trudijo razložiti, zakaj so nekateri ljudje bolj nagnjeni h kriminaliteti kot drugi in v katerih okoliščinah nagnjenje pripelje v kriminalitev.³ Etiologija ločuje kaznivo dejanje kot doodek in kriminalnost kot lastnost osebe, ki je posledica stabilnih razlik med ljudmi v nagnjenju storiti kaznivo dejanje.⁴

Dolgo časa so iskali vzroke za kriminaliteto v nezaposlenosti in revščini prebivalstva. Kriminološke raziskave niso potrdile povezave med nezaposlenostjo in kriminalitetom,⁵ ker je kriminaliteta povezana še z drugimi okoliščinami in ne samo s pomanjkanjem denarja.⁶ Nastopiti mora velika sprememba v ekonomskem položaju, da se posameznik preusmeri iz nekriminalne v kriminalno oziroma iz kriminalne v nekriminalno dejavnost.⁷ Številni storilci kaznivih dejanj so revni in brez zaposlitve pred kaznivim dejanjem in so še bolj revni po prestani kazni.

Po ekonomski teoriji se človek odloči za kriminal, ko primerja korist in škodo, ki ju ima od svojega vedenja. Kriminaliteta raste, če je pričakovana korist od kriminala večja od pričakovane škode. To najbolj velja pri premoženjski kriminaliteti.⁸ Pri tehtanju pričakovane koristi in škode je najpomembnejša pričakovana dolžina zaporne kazni, saj nizke kazni ljudi spodbujajo h kriminalu.⁹

Clovekovo vedenje usmerjajo njegove vrednote. Razlike med tistimi, ki spoštujejo družbene norme in tistimi, ki jih kršijo, so v vrednotah in poteh za njihovo doseganje. Trajnost in stalnost vrednot zagotavlja kontinuiteto vedenja. Namen kaznovanja je spremnjati človekove vred-

note, njegov vrednostni sistem in vrstni red vrednot. Poznavanje človekovih vrednot je pomembno za napovedovanje povratka. Kaj bo storil posameznik po odpstu iz zapora, je odvisno od vrednot s katerimi odhaja iz te ustanove. Pomembno je, ali je v zaporu pridobil nove vrednote ali pa je izgubil še tiste, s katerimi je prišel na prestajanje kazni.¹⁰

Med ljudmi so velike razlike glede njihove udeležbe v kriminaliteti. Kriminaliteta je posledica stabilnih individualnih razlik v preteklem življenju med tistimi, ki so začeli z delinkvenco v otroštvu in tistimi, ki niso bili delinkventi. Zgodnejši začetek delinkvence napoveduje dolgo kriminalno kariero. Za vpliv preteklega vedenja na prihodnje sta dve razlagi: Po prvi je kriminaliteta posledica stanja odvisnosti (STATE DEPENDENCY): v tem primeru starost v začetku kriminalnega vedenja pomeni vzrok za nadaljnjo kriminalitetu. Ustrezno ukrepanje ob prvem pojavu delinkvence prepriča nadaljnjo kriminalitetu. Po drugi razlagi je kriminaliteta posledica trajne različnosti med ljudmi (PERSISTENT HETEROGENEITY). Zgodnja intervencija prepriča prihodnjo kriminalitetu, če se zmanjša individualni kriminalni potencial, ki je nastal v zgodnjem otroštvu in napoveduje dolgo kriminalno kariero.¹¹ Individualne razlike iz otroštva trajno vplivajo na kasnejše vedenje. Začetek delinkvence je odvisen od priložnosti, ki nastopi, ko starši opustijo nadzor nad otrokom. Delinkvenca je rezultat otrokove kriminalne motivacije, nizke individualne samokontrole in priložnosti, kot pospeševalca delinkventnega vedenja. Kriminalni potencial dokazuje otrokovo različnost, saj med otroki, ki jih starši ne nadzorujejo več, zaidejo v delinkvenco samo tisti z visokim kriminalnim potencialom.

3. Preprečevanje kriminalitete

Dosedanje iskanje vzrokov za kriminalitetu in ukrepov za njeno preprečevanje ne daje zadovoljivih rezultatov. Čeprav bi po psiholoških zakonitostih moral na slehernika delovati strah pred kaznijo, ta ne učinkuje, ko človek spozna, da vsaki kršitvi ne sledi nujno kazen. Zastraševanje ne prepriča kriminala, saj se posameznik odloča za vedenje glede na pričakovano korist.

³ Brinc, Teorije o vzročnosti..., s. 54.

⁴ Cohen, Land, Sociological Positivism..., s. 44.

⁵ Farrington, et al., Unemployment, School Leaving..., s. 336. Janković, Labor Market..., s. 96. Pečar, »Priložnost« v kriminologiji..., s. 36. Lee, Characteristics of Crime..., s. 132.

⁶ Parker, Horwitz, Unemployment, Crime..., s. 752.

⁷ Orsagh, Witte, s. 1067.

⁸ Reynolds, Crime pays, but so does..., s. 260.

⁹ Brier, Fienberg, Recent Econometric..., s. 84.

¹⁰ Rokeach, The Nature of Human Values, s. 8.

¹¹ Nagin, Farrington, The Onset and Persistence..., s. 504.

Zanesljivost kazni se šteje kot najboljša preventiva kriminalitete.¹²

Države danes investirajo samo v policijo in zapore, premalo pa v preventivo. Pri preventivi se zastavlja vprašanje, koliko naj se porabi zanjo, komu naj se nameni denar in kaj pričakovati od porabljenega denarja. Odgovor bi bil lahek, če bi vedeli, kaj je treba storiti za zmanjšanje kriminalitete. Človekovega vedenja ne znamo predviedevati ne pred kaznivim dejanjem in ne po njem. Noben preprečevalni sistem ni splošno sprejet in ni enotnih ciljev in metod preventije.¹³

Glede na to, kje so po teoretičnem prepričanju vzroki za kriminaliteto, se preventiva usmerja na posamezni ali skupine, na storilce ali žrtve oziroma okoliščine (situacije), ki peljejo v kriminaliteto. Socialna prevencija je usmerjena na spremjanje (rekonstrukcijo) socialnega okolja potencialnih ali dejanskih prestopnikov. Njen namen je zmanjšati socialne in ekonomske priložnosti, ki porajajo kriminaliteto.¹⁴ Za izvajanje individualne preventije pri prestopnikih je treba najprej določiti stopnjo in vrsto njihove osebnostne motenosti, nato pa načrtovati postopke za odpravo protidružbenega vedenja.¹⁵ Bistvo mehanične preventije je izločitev nevarnih ljudi iz nevarnih okoliščin.¹⁶ Mehanična preventija skuša z zmanjševanjem fizičnih priložnosti za kriminaliteto vplivati na začetno (initial decision) ali končno (final decision) odločitev potencialnega storilca kaznivega dejanja. Ker se potencialni storilci racionalno odločajo za kriminaliteto, »preskočijo« postavljene (situacijske, mehanične) ovire, če je dovolj močna motivacija za dejanje. Kdor išče, vedno najde priložnost in nevarovan prostor.¹⁷ Teoriji odločanja (decision theory) in racionalnega izbora (rational choice) zavračata psihološke, sociološke in biološke de-

¹² Clark, Célérité et prevention, s. 286. Sherry, Crime Prevention and Criminal Justice..., s. 120. Waller, Putting Crime Prevention..., s. 23.

¹³ Dekleva, Nekatera nasprotja in razpotja..., s. 126. Picca, La prévention et le système pénal, s. 147.

¹⁴ Mobilizing the Community to Prevent Crime, s. 10.

¹⁵ Falkin, Reducing Delinquency..., s. 43.

¹⁶ Repetto, Crime Prevention..., s. 167.

¹⁷ Heal, Laylock, Principles, issues..., s. 122. Graham, Crime prevention..., s. 62. Waller, Putting Crime Prevention..., s. 27. Cornish, Clarke, Situation prevention..., s. 1.

V intervjuju je večina vlomilcev priznala, da če se jim načrt za kaznivo dejanje ne posreči, ga uresničijo drugje isti ali prihodnji dan. Bennet, Situation crime prevention..., s. 47.

javnike za kriminaliteto. Odločitev za kaznivo dejanje je situacijsko pogojena, zato je kriminalna motivacija odvisna od nadzora nad prostorom.

Kazenski sistem ima dve poglaviti sredstvi za omejevanje kriminalitete: **onesposobitev (nevtralizacija) in zastraševanje**. Nevtralizacija se doseže z izolacijo v zaporu, ki prepreči storilcu ponavljanje kaznivih dejanj; čim več kaznivih dejanj bi storil, bolj učinkovita je nevtralizacija. Nevarnim prestopnikom je treba izreči (dolgo) zaporno kaznen brez pogojnega odpusta.¹⁸ Učinek izbirne onesposobitve je odvisen od sposobnosti napovedovanja povratka.¹⁹ Danes vemo, da onesposobitev z zapiranjem prepreči malo kaznivih dejanj v primerjavi s celotno kriminaliteto. Stopnja kriminalitete ni odvisna od števila zaprtih obsojencev, saj zaprte nadomestijo druge. Čim večji je dobiček, bolj se splača kriminal.²⁰ Model onesposobitve ne upošteva, da zmanjšanje kriminalitete zaradi izločenega prestopnika vedno lahko izniki povečana kriminalna aktivnost preostalih prestopnikov.²¹ Zato onesposobitev (nevarnih) prestopnikov ne zmanjšuje kriminalitete, ne glede na število zaprtih prestopnikov. Zato tudi kljub novim zaporom ni manj kriminalitete.

Zastraševalna teorija preprečevanja kriminalitete temelji na spoznanju, da kaznen učinkuje samo, če zlo, ki ga povzroča, preseže ugodnosti, pridobljene z zločinom. Zastraševalna teorija je psihološka teorija, po kateri človek razmišlja in se odloča za vedenje po tehtanju koristi in škode. Osnovna domneva je, da večji strah bolj znižuje količino kriminalitete kot manjši strah.²² Vendar lahko zagrožena kaznen učinkuje samo, če je tveganje, da bo storilec prijet in kaznovan dovolj veliko.²³ Čim bolj je policija sposobna, večje je storilčeve tveganje. Če narašča kriminalita, je ob isti policiji tveganje prijetja manjše, če pa se zmanjša kriminalita, se to tveganje poveča. Če stopnja kriminalitete povečuje ali znižuje tveganje prijetja, pa ne vpliva na dolžino zaporne kazni. Sodniki ne morejo poslati neomejenega števila oseb v zapor in ne morejo neomejeno podaljševati zaporne kazni. To-

¹⁸ Blackmore, Welsh, Selective Incapacitation..., s. 504. Johnson, The Role of Penal..., s. 474.

¹⁹ Moriarty, Ethical Issues..., s. 1.

²⁰ Blackmore, Welsh, Selective Incapacitation..., s. 516.

²¹ Fienberg, Reiss, Indicators of Crime..., s. 12.

²² Fattah, Fear of Punishment..., s. 13. Beyleveld, Identifying, Explaining..., s. 216.

²³ Goldman, Toward a new Theories..., s. 62.

rej je »lov in ulov« (pre)velikega števila kriminalcev brez prave koristi.²⁴

Ni dokazano, da zagrožene in izrečene kazni ne znižujejo kriminalitete. Toda po drugi strani je vedno del prestopnikov, ki niso dovezetni za grožnje s kaznijo. Zato ima strah pred kaznijo le omejen učinek za preprečevanje kriminalitete. Grožnjo s strožjim kaznovanjem je mogoče uresničiti le pri težjih kaznivih dejanjih, za lažja kazniva dejanja ni mogoče povečati kazni, ki bi zastraševala storilce kaznivih dejanj. Zato ostaja lažja kriminaliteta vedno privlačna in dovolj dobičkanosna za potencialne storilce.²⁵

Zastraševanje je temeljni problem kazenskega prava. Doslej so najbolj računali na zastraševalni vpliv kaznovanja na prestopnike in druge. Dvom v to miselnost podira tisočletni mit, na katerem temelji morala, religija in pravo. Če bi se pokazalo, da strah ne odvrača ljudi od kršitev (greha), bi se ves normativni družbeni sistem znašel v velikih težavah. To, da je treba ljudem vsiliti norme z grožnjo sankcij za kršitve, dokazuje, da vsiljenih vrednot ne bi spoštovali brez zagroženih kazni.

Tudi če bi znali in mogli, ne smemo bistveno zmanjšati ali zatreći kriminalitete. Če bi v tem uspeli, bi bilo več težav kot jih je v uravnoteženem sožitju (družbene homeostaze) s tem pojmom. Ker ne moremo preprečiti kriminalitete, je treba z njim živeti, kakor najbolje znamo. Strokovnjaki ne morejo ljudem preprečiti, da ne bi bili storilci ali žrtve kriminalitete. Zato ne smemo preveč pričakovati od kriminologije in penologije kar zadeva preprečevanje kriminalitete.

4. Kriminalna prognoza

»Čeprav je težko predvideti bodoče vedenje, to ne pomeni, da ga ni mogoče napovedati.«

Stališče Vrhovnega sodišča ZDA v zadevi Jurek v. Texas. Monahan, Predicting Violent Behavior, s. 2.

»Nevarnost« prestopnika je temelj kazenskega prava, kriminologije in penologije. Družbeno nevarnost kaznivega dejanja oceni sodišče ob sojenju in izrečena kaznen odraža nevarnost prestopnika. Napovedovanje povratka je smiselno samo pri storilcih nasilnih kaznivih dejanj. Izbirno (selektivno) onesposobitev z dolgimi kaznimi naj bi uporabljali le za visoko »produktivne« pre-

²⁴ Deterrence and Incapacitation, s. 32.

²⁵ Haag, The Neoclassical Theory..., s. 188.

stopnike, ki bi v kratkem časovnem obdobju storili več kaznivih dejanj. Danes za nikogar ne vemo zanesljivo, ali bo ponovil kaznivo dejanje.²⁶

Ob odmeri kazni in klasifikaciji obsojencev mešajo nevarnost storjenega kaznivega dejanja in nevarnost storilca. Kaznivo dejanje štejejo kot izraz osebnosti, v resnici pa med težo kaznivega dejanja in nevarnostjo storilca ni nujne povezave. Pogosto se težko kaznivo dejanje zgodi v posebnem položaju in je z njim pogosto izčrpana vsa »nevarnost« te osebe.²⁷

Izhodišče napovedovanje je, da je mogoče na podlagi znanih zakonitosti »iz sedanjosti in preteklosti logično sklepati o prihodnosti«.²⁸ Bistveni del napovedovanja je vprašanje, kaj storiti, da se neugodna napoved ne uresniči.²⁹ Če bi znali odkriti bodoče povratnike, ne bi razmetavali s sredstvi in silami za tiste, ki niso družbi nevarni v prihodnje. Drugi del težave je, kako vplivati na »nevarne«, da se odpravi predvidena nevarnost.

Prognoziranja individualnega vedenja temelji na domnevi, da je mogoče na podlagi najpogostejših kriminogenih dejavnikov (prediktorjev) predvideti prihodnje vedenje. Z napovedovanjem vedenja naj bi opredelili okoliščine, ki bi lahko obsojence privedle do ponovnega kaznivega dejanja, in našli sredstva, da se tako vedenje prepreči. Pri tem je zanesljivost in točnost napovedovanja odvisna od številnih dejavnikov.³⁰ Pri napovedi vedenja lahko govorimo le

²⁶ Gilman, The Sanction of Imprisonment..., s. 337.

²⁷ Pinatel, XVIII medjunarodni kurs iz kriminologije, s. 594.

²⁸ Pečar, Družbeno nadzorstvo in napovedovanje..., s. 95.

²⁹ Nevarnost je realni pojem samo, če poznamo sredstva za preprečitev bodoče nevarnosti. Bevan, Dangerous..., s. 24.

O pomenu situacijskih življenjskih položajev za nasilno vedenje glej Quinsey, s. 65; Berger, Dietrich, s. 37; Gottfredson, Taylor, s. 137; Montandon, La dangerosité, s. 97.

O majhni možnosti napovedovanja na podlagi vedenja v zapori glej Miller, Dinitz, s. 421; Volbert, Zwischenfalle, s. 346.

O nesposobnosti psihiatrov za napovedovanje nevarnosti glej Menzies, et al., The Dimensions of Dangerousness, s. 50. Dinitz, Chronically Antisocial..., s. 21; Pfohl, s. 77.

³⁰ O vrednotenju prognostičnih dejavnikov glej Ford, Probation: Prediction Models and recidivism, s. 43; Parole in England and Wales, s. 16; Prisons and the Prisoners, s. 5; Shoham, The Tel-Mond Follow-up, s. 70; Sapsford, Further Research Application

o večji ali manjši verjetnosti, nikoli o zanesljivosti.³¹ Danes se vedno bolj uporablajo »matematični modeli« napovedovanja kriminalitete s pomočjo »Markove verige« (»the Markov Chain«), ki iz sedanjosti napoveduje prihodnost neodvisno od preteklosti. Za napoved kaznivega dejanja se uporabi le zadnje kaznivo dejanje, saj je verjetnost prehoda od enega dejanja k drugemu nespremenljiva skozi čas. Ker ni specializacije za enakovrstna kazniva dejanja, ima posiljevalec enako možnost, da bo v prihodnje storil katerokoli kaznivo dejanje.³² Pri napovedovanju kriminalitete je pomembno:

- ali je v kriminalni karieri zadnje kaznivo dejanje povezano samo s predzadnjim, predpredzadnjim itd. kaznivim dejanjem;
- ali je prihodnje kaznivo dejanje povezano samo z zadnjim kaznivim dejanjem;
- ali je prihodnje kaznivo dejanje povezano z zadnjim, predzadnjim, predpredzadnjim kaznivim dejanjem?³³

Raziskava (Velika Britanija) je ugotovila, da je prehodna matrica med preteklim in prihodnjim kaznivim dejanjem nespremenljiva, saj obstaja tudi po 10 obsodbi enaka verjetnost kot po prvi, da bo storilec storil katerokoli kaznivo dejanje. Vrste prihodnjega kaznivega dejanja ni mogoče napovedati. Podobno si sledijo sodbe: komur je bila za prejšnje kaznivo dejanje izrečena zaporna kazen, se mu izreče tudi za povratek, kdor je bil obsojen na denarno kazen, bo tudi za novo kaznivo dejanje obsojen na to kazen. V kaznovanju ni stopnjevanja, le redko so večji preskoki med prejšnjo in novo kaznijo za povratek.³⁴

Glede na današnjo stopnjo znanja o človeku, je težko odgovoriti na temeljna vprašanja v zvezi z napovedovanjem:

tions..., s. 253; Hoffman, Degostin, Parole decision making, s. 7; Ferracuti, Psihološki aspekti povrata, s. 72. Andrew, Social Factor Affecting Recidivism, s. 168.

³¹ V ZDA noben sistem napovedovanja ni toliko popoln, da bi postal obvezen za vso državo. Austin, Assessing the New Generation..., s. 566. Flynn, Classification for Risk..., s. 141.

³² Stander et al., Markov Chain..., s. 319.

³³ Isto, s. 317.

³⁴ Isto, s. 322.

Prejšnja obsoda je najboljši napovedovalec prihodnje kriminalitete: pri tistem, ki prej ni bil obsojen je 29 % verjetnost povratka, pri prej enkrat obsojenem je 54 % verjetnost povratka, pri prej 5-krat obsojenem je 87 % verjetnost povratka. Ashford, Predicting Recidivism, s. 143.

— kaj napovedujemo in kaj pomeni nevarnost;

- na čem temelji napoved nevarnosti;
- kako trdna mora biti napoved predno se opremo nanjo;

— kaj je posledica napovedi verjetnosti povratka?

V zvezi z napovedovanjem in uporabo »nevarnosti« obsojenca je še več vprašanj. Ker je napovedovanje nezanesljivo, ga je treba uporabljati skrajno previdno, z upoštevanjem pomanjkljivosti. Naše neznanje ne sme biti obsojencu v škodo. Napovedovanje je strokovno in etično zahtevno opravilo, ki lahko povzroči ljudem veliko krivic. Vsako odločanje o ljudeh povzroča stiske tistim, ki odločajo in tistim, o katerih se odloča.

5. Napovedovanje povratništva

za 100 obsojencev, ki so bili odpuščeni s prestajanja zaporne kazni v Sloveniji leta 1991

V raziskavi »Penološki vidiki povratništva obsojencev v Republiki Sloveniji« je Institut za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani leta 1991 izdelal poskusno kriminalno prognozo povratka za 100 odpuščenih obsojencev. Uporabljen je bil vprašalnik »PROGNOZA — 1991«, ki ga je izpolnilo 15 kazenskih zavodov in oddelkov za moške obsojence. Manjši zavodi so izpolnili vprašalnik za 5, večji pa za 10 obsojencev, ki so bili odpuščeni s prestajanja kazni pred 10. 8. 1991. Za osnovo vprašalnika »PROGNOZA — 1991« je bil uporabljen ameriški vprašalnik SFS (»SALIENT FACTOR SCORE REVISITED«), ki je najenostavnnejši prognostični instrument za odločanje o pogojnem odpustu.³⁵

Tabela 1 kaže značilnosti 100 odpuščenih obsojencev, ki napovedujejo povratništvo po odpustu. Vsaka značilnost ima svoj kriminološko etiološki in prognostični pomen:

— 61 % odpuščenih obsojencev je bilo prej že dva- ali trikrat obsojenih. Prva kazen je lahko posledica naključnega kaznivega dejanja, druga kazen pomeni začetek kriminalne kariere, tretja

³⁵ Hoffman et al., Salient Factor Score..., cit. po Burt, s. 26. Beck, An Evaluation of Federal..., s. 40.

Osrednja državna komisija ZDA za pogojne odpuste uporablja od leta 1981 enotni »točkovni sistem« (»Salient Factor Score — SFS 81«). Beck, Hoffman, Reliability..., s. 38.

Tabela 1: Doseženi rezultati 100 odpuščenih obsojencev na vprašalniku »Prognoza — 1991«

Napovedovalni dejavniki in njihova točkovna vrednost	Točkovna vrednost	Število (delež) obsojencev (N = 100)
1. Prejšnje obsodbe-vzgojni ukrepi in kazni — za k. d. v mladoletnosti in po polnoletnosti:		
— brez prejšnjih obsodb	(3)	25
— prej enkrat obsojen	(2)	14
— prej dvakrat ali trikrat obsojen	(1)	32
— prej štirikrat in večkrat obsojen	(0)	29
2. Prejšnje prestajanje zapora ali mlad. zapora:		
— še ni prestajal kazni zapora	(2)	47
— prej 1-krat ali 2-krat prestajal kazen	(1)	32
— prej tri ali večkrat prestajal kazen	(0)	21
3. Starost ob storitvi prvega kaz. dejanja:		
— 26 in več let	(2)	22
— nad 18 do 25 let	(1)	56
— manj kot 18 let	(0)	22
4. K. d. zaradi katerega je prestajal kazen:		
— ni odvzem motorn. vozila ali izdaja čeka	(1)	85
— je odvzem motorn. vozila ali izdaja čeka	(0)	15
5. Ali mu je bil preklican pogojni odpust, ali je bil obsojen za novo k. d. v času pogojnega odpusta, ali je kdaj prekršil pogojno obsodbo:		
— ne	(1)	70
— da	(0)	30
6. Odvisnost od alkohola ali/in mamil		
— ni bil nikoli odvisen	(1)	60
— bil je odvisen	(0)	40
7. Ali je bil zaposlen oz. je obiskoval šolo v zadnjih dveh letih pred nastopom kazni:		
— da, bil je zaposlen/obiskoval je šolo	(1)	53
— ni bil zaposlen/ni obiskoval šole	(0)	47

kazen pa pomeni kriminalno kariero. Zato je verjetnost, da bo oseba opustila kriminalno dejavnost po tretji ali četrtri kazni zelo majhna. Ti obsojeni predstavljajo visoko tveganje za povratništvo.

— 53 % odpuščenih obsojencev je prej enkrat ali dvakrat prestajalo zaporno kazen. Če niso prenehali s kriminaliteto po prvi ali drugi kazni, ni razloga, da bodo prenehali po drugi ali tretji. Po vsaki naslednji kazni se tveganje povratništva poveča glede na prvo ali drugo prestano zaporno kazen.

— 22 % odpuščenih obsojencev je pričelo s kriminaliteto pred 18 letom starosti, zato predstavljajo visoko tveganje za povratništvo. Visoko tveganje za povratek predstavlja tudi 56 % obsojencev, ki so pričeli s kriminaliteto med 18—25 letom.

— Glede na kaznivo dejanje, zaradi katerega je obsojenec prestajal zaporno kazen, je (po ameriških standardih) največje tveganje za povratništvo pri tistih, ki so bili obsojeni zaradi odvzema motornega vozila ali izdaje nekritičega čeka.

— 30 % obsojencev je že prekršilo pogojni odpust ali pogojno obsodbo, zato predstavljajo visoko tveganje za povratništvo.

— Glede na preteklo odvisnost od alkohola in/ali mamil je visoko tveganje za povratništvo pri 40 % odpuščenih obsojencev.

— 47 % obsojencev ni bilo pred nastopom kazni zaposlenih, ti predstavljajo visoko tveganje za povratništvo.

Glede na ugotovljene značilnosti 100 odpuščenih obsojencev je pričakovati, da bo med njimi v 10 letih po odpustu najmanj 61 % povratnikov, na zaporno kazen bo obsojenih najmanj 53 % obsojencev.

Tabela 1 kaže tudi, da je napoved povratka bolj odvisna od značilnosti obsojencev ob sprejemu v zavod kot ob odpustu. Na nobenega od prognostičnih dejavnikov s tretmanom ni mogoče bistveno vplivati, saj kazenski zavod ne more ničesar zbrisati iz (kriminalne) preteklosti obsojenca.

Na podlagi podatkov iz **tabele 1** je izračunana naslednja prognostična ocena:

Najbolj zanesljivi sta skrajni napovedi (zelo ugodna, neugodna). Tu bo najmanj napačnih napovedi. Iz dveh srednjih (dvomljiva, ugodna) bodo nekateri ostali v ugodni, drugi pa bodo zašli v skupino z neugodno prognozo. Najmanj povratnikov bo iz skupine z zelo ugodno prognozo.

— zelo ugodna prognoza	11 točk	... 7 obsojencev
— ugodna prognoza	10 točk	... 15 obsojencev
	9 točk	... 9 obsojencev
	8 točk	... 9 obsojencev
— dvomljiva prognoza	7 točk	... 10 obsojencev
	6 točk	... 4 obsojenci
	5 točk	... 14 obsojencev
— neugodna prognoza	4 točke	... 11 obsojencev
	3 točke	... 12 obsojencev
	2 točke	... 5 obsojencev
	1 točka	... 4 obsojenci

Od 100 odpuščenih obsojencev je komisija za pogojne odpuste Republike Slovenije odobrila

leta 1991 pogojni odpust 52 obsojencem z naslednjimi prognostičnimi ocenami:

— zelo ugodna prognoza	(11 — 10 točk)	17 — 32,6 % obsojencev
— ugodna prognoza	(9 — 8 točk)	14 — 27,0 % obsojencev
— dvomljiva prognoza	(7 — 5 točk)	16 — 30,8 % obsojencev
— neugodna prognoza	(4 — 1 točk)	5 — 9,6 % obsojencev

Glede na prognozo (zelo ugodna, ugodna) je bilo po strokovnih merilih pogojno odpuščenih 31 (59,6 %) obsojencev; 21 (40,4 %) obsojencev z dvomljivo in neugodno prognozo pa po strokovnih merilih ni »zaslužilo« pogojnega odpusta. Največ obsojencev z dvomljivo prognozo je bilo odpuščenih iz KPD Dob (11 od 16) in prav tako je bilo iz istega zavoda odpuščenih največ obsojencev z neugodno prognozo (4 od 5). Od 26 pogojno odpuščenih obsojencev iz KPD Dob jih je bilo odpuščenih z dvomljivo prognozo 15 (57,7 %). Komisija za pogojne odpuste bi moralna bolj upoštevati, da je vsak pogojni odpust sam po sebi tveganje, ob neupoštevanju strokovnih meril pa je tveganje še večje (in nepotrebno).

6. Povratništvo obsojencev in zanesljivost prognoze

Za ugotavljanje povratništva odpuščenih obsojencev smo kazenske zavode zaprosili za po-

datke o osebah, ki so bile po odpustu leta 1991 ponovno sprejete v pripor ali so nastopile zaporno kazeno. Ugotovili smo, da so bili številni obsojeni po prestani kazni kaznovani z novo zaporno kaznijo za kazniva dejanja, ki so jih storili pred prestajanjem zadnje kazni. Teh nismo šteli kot povratnike. Ti tudi niso mogli postati povratniki v enem letu po odpustu. Ministrstvo za notranje zadeve smo zaprosili za kazenske liste 100 odpuščenih obsojencev, prejeli pa smo jih za 80, ki imajo stalno prebivališče v Sloveniji. Ministrstvo za notranje zadeve smo zaprosili tudi za podatke o aretacijah, privedbah, policijskih priporih in kazenskih ovadbah odpuščenih obsojencev. Ko smo izdelali seznam povratnikov, smo v kazenskih zavodih in na sodiščih ugotavljali datum storitve kaznivega dejanja. Upoštevali smo samo sodbe za kazniva dejanja, storjena v enem letu po odpustu s prestajanjem kazni. Kritična datuma sta datum odpusta in novega kaznivega dejanja.

Prognostična ocena 80 odpuščenih obsojencev:

— zelo ugodna prognoza	(11 — 10 točk)	... 13 (16,25 %) obsojencev
— ugodna prognoza	(9 — 8 točk)	... 14 (17,50 %) obsojencev
— dvomljiva prognoza	(7 — 5 točk)	... 20 (25,00 %) obsojencev
— neugodna prognoza	(4 — 1 točk)	... 33 (41,25 %) obsojencev

SKUPNO

— zelo ugodna in ugodna prognoza	... 27 (33,75 %) obsojencev
— dvomljiva in neugodna prognoza	... 53 (66,25 %) obsojencev

Primerjava povratništva (tabela 2) s prognostično oceno je naslednja:

— S prognostično oceno 11 točk so bili odpuščeni 3 obsojenci. Nobeden ni bil povratnik in zoper nobenega ni bila podana kazenska ovadba.

— S prognostično oceno 10 točk je bilo odpuščenih 10 obsojencev. Nobeden ni bil povratnik, zoper enega je bila po 10 mesecih podana kazenska ovadba.

— S prognostično oceno 9 točk je bilo odpuščenih 5 obsojencev. Nobeden ni bil povratnik, zoper enega sta bili podani dve kazenski ovadbi, prva je bila podana 16 mesecev po odpustu.

— S prognostično oceno 8 točk je bilo odpuščeno 9 obsojencev. Nobeden ni bil povratnik in zoper nobenega ni bila podana kazenska ovadba.

— S prognostično oceno 7 točk je bilo odpuščeno 11 obsojencev. Eden je bil povratnik in obsojen pogojno na denarno kazen.

— S prognostično oceno 6 točk je bil odpuščen en obsojenec. Ni bil povratnik in zoper njega ni bila vložena kazenska ovadba.

— S prognostično oceno 5 točk je bilo odpuščenih 8 obsojencev. 3 so bili povratniki, zoper 4 so bile podane kazenske ovadbe.

— S prognostično oceno 4 točke je bilo odpuščenih 6 obsojencev. Eden je bil povratnik in obsojen na pogojno zaporno kazen, zoper enega pa je bila podana kazenska ovadba.

— S prognostično oceno 3 točke je bilo odpuščeno 13 obsojencev. Tриje so bili povratniki, zoper 6 je bilo podanih skupno 32 kazenskih ovadb.

— S prognostično oceno 2 točke je bilo odpuščenih 9 obsojencev. Dva sta bila povratnika in obsojena na zaporne kazni, zoper 5 je bilo podanih skupno 13 kazenskih ovadb.

— S prognostično oceno 1 točke je bilo odpuščenih 5 obsojencev. Dva sta bila povratnika in obsojena na zaporne kazni, zoper ostale 3 pa je bilo podanih skupno 6 kazenskih ovadb.

Iz pregleda je razvidno, da se pričnejo kazenske ovadbe gostiti pri obsojencih z dvomljivo prognozo (od 5 točk navzdol). Med obsojenci z zelo ugodno in ugodno prognozo ni bilo nobenega povratnika. Povratniki se pričnejo pojavljati od prognostične ocene 7 točk navzdol, kar je zgornja meja dvomljive prognoze.

Od 80 odpuščenih obsojencev je bilo v enem letu po odpustu 12 (15,0 %) ponovno obsojenih za povratek. Zoper večino obsojencev s progno-

stičnimi ocenami od 3—1 točke je bila vložena kazenska ovadba. Od 13 obsojencev s 3 prognostičnimi točkami je bila vložena kazenska ovadba zoper 8 (61,5 %) obsojencev, 23,1 % pa je bilo obsojenih na zaporne kazni. Med obsojenci s prognostično oceno 2 točke je bila vložena kazenska ovadba zoper 6 (77,8 %) obsojencev, 22,2 % pa je bilo obsojenih na zaporno kazen. Med 5 obsojenci s prognostično oceno 1 (ena) sta bila dva (40,0 %) ponovno obsojena na zaporno kazen, zoper vseh 5 (100,0 %) pa je bila podana kazenska ovadba. Med 39 obsojenci s prognostično oceno od 6—11 točk ni bil nihče obsojen na zaporno kazen, en obsojenec (2,6 %) je bil pogojno obsojen, zoper 2 (5,12 %) pa je bila vložena kazenska ovadba. V celoti prognostična ocena dobro napoveduje kazenske ovadbe, obsodbe in nove zaporne kazni.

Iz tabele 2 je razvidno, da pomenijo visoko tveganje za povratništvo obsojenci z dvomljivo in neugodno prognozo. Če je za slovenske razmere pričakovani delež okrog 60 % povratništva 10 let po odpustu iz kazenskih zavodov, je med 80 odpuščenimi obsojenci pričakovati v 10 letih po odpustu najmanj 48 povratnikov. Med temi jih bo največ z neugodno in dvomljivo prognozo, manj pa iz skupin z ugodno in zelo ugodno prognozo.

Tabela 2 kaže, da je republiška komisija za popogojne odpuste leta 1991 odobrila pogojni odpust:

— 9 (69,23 %) od 13 obsojencev z zelo ugodno prognozo;

— 11 (78,23 %) od 14 obsojencev z ugodno prognozo;

— 16 (80,00 %) od 20 obsojencev z dvomljivo prognozo;

— 12 (36,36 %) od 33 obsojencev z neugodno prognozo.

Skupno je republiška komisija odobrila pogojni odpusta 20 (74,07 %) od 27 obsojencev z zelo ugodno in ugodno prognozo, 28 (52,83 %) od 53 obsojencev z dvomljivo in neugodno prognozo.

Komisija je odobrila sorazmerno najmanj pogojnih odpustov obsojencem z zelo ugodno in ugodno prognozo (74,07 %), največ pa obsojencem z dvomljivo prognozo (80,0 %), dočim obsojencem z neugodno prognozo (36,7 %) sploh ne bi smela odobriti pogojnega odpusta. Komisija je odobrila pogojni odpust vsem obsojencem s prognostično oceno 4 točke (neugodna prognoza) in le 60 % obsojencev s prognostično oceno 10 točk (zelo ugodna prognoza).

Tabela 2: Razpored 80 odpuščenih obsojencev glede na prognostično oceno, pogojni odust in povratništvo

Prognoza	Stevilo točk	Leta 1991 odpuščeni obsojeni		Pogojni odust 1991				Povratek v enem letu po odustu	
		število	%	odobren	ni odobren	število	%	število	%
1	2	3		4		5		6	
zelo ugodna	11	3	3,75	3	100,0	0	0,0	0	0,0
	10	10	12,50	6	60,0	4	40,0	0	0,0
ugodna	9	5	6,25	4	80,0	1	20,0	0	0,0
	8	9	11,25	7	77,8	2	22,2	0	0,0
dvomljiva	7	11	13,75	9	81,8	2	18,2	1	9,1
	6	1	1,25	1	100,0	0	0,0	0	0,0
	5	8	10,00	6	75,0	2	25,0	3	37,5
neugodna	4	6	7,50	6	100,0	0	0,0	1	16,7
	3	13	16,25	3	23,1	10	76,9	3	23,1
	2	9	11,25	3	33,3	6	66,7	2	22,2
	1	5	6,25	0	0,0	5	100,0	2	40,0
SKUPAJ		80	100,00	48	60,0	32	40,0	12	15,0

Tabela 3: Odpuščeni obsojeni leta 1991 in njihovo povratništvo v enem letu po odustu

Oznaka obsojenca	Prognoza stevilo točk	Datum odpusta leta 1991	Dejansko prestana kazen	Datum kazniv. dejanja v povratku	Cas od odpusta do prvega kaz. dej.	Evidenca KPZ			Kazenska sankcija za kaznivo dejanje v povratku
						prestajanje pripora	prestajanje zaporne kazni	8	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	
1	1	9. 8.	9 mes.	9. 8. 91	0 dni	11. 8.—31. 12. 91	31. 12. 91—11. 11. 92	2 leti	
2	1	21. 5.	45 dni	24. 5. 91	3 dni	3. 6. 91—14. 1. 92	14. 1.—1. 4. 92	13 mes.	
3	2	1. 7.	2 mes.	20. 3. 92	8 mes.	20. 3.—28. 7. 92	28. 7. 92	2 leti	
4	2	18. 7.	20 mes.	30. 5. 92	10 mes.	9. 7.—19. 10. 92	19. 10. 92	7 mes.	
5	3	3. 7.	7 mes.	5. 7. 91	2 dni	9. 7. 91—7. 1. 92	7. 1.—30. 9. 92	15 mes.	
6	3	6. 8.	20 dni	9. 2. 92	6 mes.		12. 8.—27. 8. 92	15 dni	
7	3	28. 6.	15 mes.	7. 6. 92	11 mes.		1. 12. 92	3 mes.	
8	4	26. 4.	18 mes.	10. 5. 91	14 dni			4 mes. pog.	
9	5	1. 3.	1 leto	12. 1. 92	10 mes.	29. 6.—3. 8. 92		14 mes.	
10	5	28. 6.	13 mes.	31. 10. 91	4 mes.			5 mes.	
11	5	29. 3.	13 mes.	1. 2. 92	10 mes.	2. 2.—11. 9. 92	11. 9. 92	6 let	
12	7	1. 8.	4 mes.	28. 10. 91	3 mes.			10 000 SIT pog.	

Iz tabelle 3 je razvidno, da je od odusta do storitve kaznivega dejanja minilo:

— 0 dni	... 1 obsojenc	— 4 meseci	... 1 obsojenc
— 2 dni	... 1 obsojenc	— 6 mesecev	... 1 obsojenc
— 3 dni	... 1 obsojenc	— 8 mesecev	... 1 obsojenc
— 14 dni	... 1 obsojenc	— 10 mesecev	... 3 obsojenci
— 3 meseci	... 1 obsojenc	— 11 mesecev	... 1 obsojenc

Povprečen čas od odpusta do kaznivega dejanja v povratku znaša za 12 povratnikov 5 me-

secev in 6 dni. Danes ni znano, od česa je odvisna hitrost povratka obsojenca.

12 povratnikov je pred odpustom prestalo zaporno kazen:

— 20 dni . . . 1 obsojenec	— 12 mesecev . . . 1 obsojenec
— 45 dni . . . 1 obsojenec	— 13 mesecev . . . 2 obsojenca
— 2 meseca . . . 1 obsojenec	— 15 mesecev . . . 1 obsojenec
— 4 mesece . . . 1 obsojenec	— 18 mesecev . . . 1 obsojenec
— 7 mesecev . . . 1 obsojenec	— 20 mesecev . . . 1 obsojenec
— 9 mesecev . . . 1 obsojenec	

Za 80 odpuščenih obsojencev je znašala povprečna prestana kazen 9 mesecev in 5 dni. To je dva- do trikrat več kot v državah Evropske skupnosti. Slovenska sodišča bodo morala izrekati krajše kazni ali pa bodo morali kazenski zavodi skrajšati kazni s pogojnim odpustom. Vi-

šina kazni najbolj odraža represivnost kazenskega pravosodja.

Med 12 povratniki je leta 1991 republiška komisija za pogojne odpuste odobrila pogojni odust 5 obsojencem. V tabeli 4 podajamo značilnosti teh obsojencev.

Tabela 4: Pregled povratnikov glede na odobreni pogojni odust leta 1991

Oznaka obsojenca	Prognoza število točk	Datum odpusta leta 1991	Dejansko prestana kazen	Pogojni odust	Iztek pogojnega odusta	Datum kazniv. dejanja v povratku	Cas od odpusta do prvega kaz. dej.	Kršitev pogojnega odusta	Obsodba za povratek
7	3	28. 6.	15 mes.	5 mes.	28. 11. 91	7. 6. 92	11 mes.	NE	3 mes.
9	5	1. 3.	12 mes.	5 mes.	1. 8. 91	12. 1. 92	10 mes.	NE	14 mes.
10	5	28. 6.	13 mes.	7 mes.	17. 1. 92	31. 10. 91	4 mes.	DA	5 mes. pog. 5 let
11	5	29. 3.	13 mes.	11 mes.	28. 2. 92	1. 2. 92	10 mes.	DA	6 let
12	7	1. 8.	4 mes.	2 mes.	10. 10. 91	28. 10. 91	3 mes.	NE	10 000 SIT pog. 1 leto

Opomba: Obsojeni z manj kot 7 točkami so preveliko tveganje za pogojni odust. Zato zanje ni priporočljiv pogojni odust.

Iz tabele 4 izhaja, da je 5 obsojencem, ki so bili povratniki, republiška komisija odobrila pogojni odust od 2 do 11 mesecev. Obsojenca 10 in 11, ki jima je komisija »podarila« največ pogojnega odusta, sta edina kršila pogojni odust. Oba sta dosegla po 5 prognostičnih točk (dvomljiva prognoza).

Iz tabele 4 izhaja, da sta od 5 pogojno odpuščenih obsojencev dva (40 %) kršila pogojni odust. V Sloveniji ni podatkov o uspehu pogojnega odusta in pogojne obsodbe, brez teh podatkov pa ni mogoče načrtovati resno kaznovalno in penitenciarno politiko. Slovenija bo morala raziskovati to področje, da bodo lahko so-

dišča in kazenski zavodi bolj upoštevali kriminološka in penološka spoznanja.

Iz tabele 5 je razvidno:

— kolona 1: vsi povratniki so »večkratni« povratniki, saj so bili od 3 do 15-krat predkaznovani. Čeprav imajo kriminalno kariero, niso »družbeno nevarni«. Na to kažejo storjena kazniva dejanja in nizke kazni (pogojne in kratke zaporne kazni). Za zadnje kaznivo dejanje je znašala najdaljša prestana kazen 2 leti in 6 mesecev. Obsojenec je bil prej 11-krat kaznovan na krajše zaporne kazni. Izvrševal je samo premoženska kazniva dejanja (tativne). Večkratno ponavljanje kaznivih dejanj skozi daljši čas naj-

Tabela 5: Prikaz povratnikov glede na prognozo, storjena kazniva dejanja in izrečene kazni

Oznaka obsojenca	Prognoza stevilo točk	Odgovori na vprašalnik »Prognoza — 1991« [*]							Kaznivo dejanje		Izrečena kazn za kazniva dejanja	
		vpra- šanje 1	vpra- šanje 2	vpra- šanje 3	vpra- šanje 4	vpra- šanje 5	vpra- šanje 6	vpra- šanje 7	prejš- nje	nowo	prejš- nja	nova
1	1	0 4 ×	0 4 ×	0 18 let	1	0	0	0	165/I	165/I	9 mes.	24 mes.
2	1	0 15 ×	0 13 ×	0 18 let	0	0	1	0	170	165/I	2 mes.	13 mes.
3	2	0 9 ×	0 6 ×	0 18 let	1	0	1	0	100/I	166/II	24 mes.	30 mes.
4	2	0 11 ×	0 4 ×	2 nad 26	0	0	0	0	165/I	166/II	30 mes.	7 mes.
5	3	0 4 ×	1 2 ×	0 18 let	1	1	0	0	165/I	176/I	15 mes.	10 mes.
6	3	0 4 ×	2 0 ×	0 18 let	0	0	1	0	170/I	165/I	20 dni	15 dni
7	3	1 3 ×	0 3 ×	0 18 let	0	1	1	0	166/I	165/I	25 mes.	3 mes.
8	4	0 7 ×	0 3 ×	2 nad 26	1	1	0	0	53/I	209/I	24 mes.	4 mes.
											pog. 1 l.	
9	5	0 4 ×	1 2 ×	1 18—25	1	0	1	1	166/I	102/I	24 mes.	14 mes.
10	5	1 3 ×	1 2 ×	1 18—25	1	0	1	0	165/I	165/I	20 mes.	5 mes.
											pog. 5 l.	
11	5	1 3 ×	1 2 ×	1 18—25	1	1	0	0	46/I	46/I	24 mes.	6 let
12	7	1 3 ×	2 0 ×	0 18 let	1	1	1	1	98/I	71/I	7 mes.	10 000 SIT
											pog. 1 l.	

* VPRAŠANJE 1: Stevilo prejšnjih obsodb: brez = 3; 1-krat = 2; 2—3-krat = 1; 4 in večkrat = 0.

VPRAŠANJE 2: Stevilo prejšnjih prestanih kazni: nič = 2; 1—2-krat = 1; 3 in večkrat = 0.

VPRAŠANJE 3: Starost ob storitvi prvega kaz. dejana: 26 in več = 2; 18—25 = 1; do 18 = 0.

VPRAŠANJE 4: Kaznivo dej.: odvzem motornega vozila ali izdaja nekritega čeka: NI = 1; JE = 0.

VPRAŠANJE 5: V preteklosti preklican pogojni opust ali kršena pogojna obsodba: NE = 1; DA = 0.

VPRAŠANJE 6: Odvisnost od alkohola in/ali mamil: ni bil nikoli odvisen = 1; bil je odvisen = 0.

VPRAŠANJE 7: Ali je bil zaposlen — je obiskal šolo v zadnjih dveh letih: DA = 1, NE = 0.

bolj določa negativno prognozo in predstavlja visoko tveganje za prihodnje povratništvo;

— kolona 2: Med 12 povratniki je samo dve ma obsojencem to prva zaporna kazneni, vsi drugi so prej od dva do 13-krat prestajali zaporno kazneni. Hiter povratek v zapor po prejšnji prestani kazni zanesljivo napoveduje bodoče povratništvo;

— kolona 3: Od 12 povratnikov jih je 7 začelo s kriminalom pred 18 letom, 3 so začeli med 18—25 letom in dva po 26 letu. Čim zgodnejši je začetek kriminalitete, slabša je prognoza;

— kolona 4: Med 12 povratniki so 4 prestajali kazneni zaradi kaznivega dejana odvzema motornega vozila ali izdaje nekritega čeka, 8 pa zaradi drugih kaznivih dejanj. Po ameriških standardih ti kaznivi dejani napovedujeta povratništvo;

— kolona 5: Med 12 povratniki je bil 7 obsojencem že prej preklican pogojni odpust ali so kršili pogojno obsodbo. Kdor je že zlorabil zaupanje, ga bo zlorabil tudi v prihodnje. Takim se ne bi smela izreči pogojna obsodba in ne odobriti pogojni odpust;

— kolona 6: Med 12 povratniki jih je bilo 5 odvisnih od alkohola in/ali mamil. Pri teh je visoko tveganje za povratništvo. Pogojni odpust je vedno tvegan;

— kolona 7: Od 12 povratnikov sta bila pred storitvijo zadnjega kaznivega dejana redno zaposlenia dva obsojeca. Nezaposlenost je zanesljiv napovedovalec povratništva. Tem obsojenem se ne bi smel odobriti pogojni odpust in ne izrekati pogojna obsodba.

Tabela 5 tudi pokaže, zaradi katerih k. d. so obsojenci prestajali zadnjo zaporno kazneni pred odpustom leta 1991 in k. d. v povratku v enem letu po odpustu. Od 12 povratnikov je 7 storilo obakrat premoženska k. d. (členi 165, 166, 170, 176 KZ SRS), en povratnik (11) je obakrat storil k. d. umora (člen 46 KZ SRS), en povratnik (3) je prej storil k. d. posilstva (člen 100 KZ SRS), v povratku pa premožensko k. d. (člen 166), en povratnik (8) je prej storil k. d. hude telesne poškodbe, v povratku pa je bil obsojen zaradi krive ovadbe, en povratnik (9) je bil prej obsojen zaradi k. d. velike tatvine, v povratku pa

zaradi spolne zlorabe slabotne osebe, en povratnik (7) je bil prej obsojen zaradi neplačevanja preživnine, v povratku pa zaradi kršitve nedotakljivosti stanovanja.

Omenjenih 12 povratnikov je gotovo premalo za izdelavo slovenske matrice prehoda v povratnik. Taka matrica bi bila zanimiva za sojenje in tretman primarne in povratniške kriminalitete. Med 12 povratniki je večina (6 od 7) s prognostično oceno od 1—3 točk ostala v povratku pri istovrstnih premoženskih kaznivih dejanjih, le redki so »spremenili« (bolj po naključju kot načrtno) člen kazenskega zakona. Podatki o pretekli kriminalni karieri so zbrani v kazenskih listih povratnikov, zato jo imajo »na dlani« policisti, tožilci, sodniki in delavci kazenskih zavodov.

Zadnja kolona v tabeli 5 nudi podatke o izrečenih kaznih za preteklo in povratniško kaznivo dejanje. Za povratniško kaznivo dejanje je bilo 8 od 12 povratnikov obsojenih na milejšo kazen kot za prejšnje kaznivo dejanje. Teh 8 povratnikov je bilo prej obsojenih na skupno 145 mesecev in 20 dni nepogojne zaporne kazni, za povratnik pa je bilo 5 povratnikov obsojenih na 43 mesecev in 15 dni nepogojne zaporne kazni (prej 94 mesecev in 20 dni), en povratnik (8) je bil prej obsojen na 24 mesecev zaporne kazni, za povratek pa na 4 mesece pogojno na eno leto, drug povratnik (10) je bil prej obsojen na 20 mesecev, za povratek pa na 5 mesecev pogojno na 5 let, en povratnik (7) pa je bil prej obsojen na 7 mesecev zapora, za povratek pa na denarno kazen 10 000 SIT pogojno na eno leto. Tako je bil en povratnik (4) prej obsojen na 30 mesecev zapora, za povratek pa na 7 mesecev zapora, en povratnik (7) je bil prej obsojen na 25 mesecev zapora, za povratek pa na 3 mesece zapora. Na drugi strani pa so bili 4 obsojeni za povratek strožje kaznovani kot za prejšnje kaznivo dejanje. Za prejšnje kaznivo dejanje so bili obsojeni na 59 mesecev zapora, za povratek pa na 138 mesecev zapora. Povprečje najbolj poveča povratnik (11), ki je bil prej obsojen na 24 mesecev zapora (odobren mu je bil pogojni odpust 11 mesecev), za povratek pa je bil obsojen na 6 let zapora.

V celoti je bilo 12 povratnikov obsojenih za prejšnje kaznivo dejanje na 204 mesece in 20 dni zapora (nepogojno), za povratek pa je bilo 9 obsojencev obsojenih skupaj na 173 mesecev in 15 dni zapora nepogojno, en povratnik (10) je bil obsojen na 5 mesecev zapora pogojno za 5 let, en povratnik (8) je bil obsojen na 4 mesecev

pogojno za eno leto in en povratnik (12) je bil obsojen na denarno kazen 10 000 SIT pogojno za eno leto. Kakorkoli opazujemo prejšnje kazni in kazni za povratek, so bile povratnikom za povratniško kriminaliteto izrečene občutno milejše kazni. Edini možen sklep je, da je povratniška kriminaliteta lažja kot je bila prejšnja, zaradi katere so bili obsojeni odpuščeni s prestajanja kazni leta 1991. Od 12 povratnikov je le eden (11) (8,3 %) storil težje kaznivo dejanje (umor), ostalih 8 je ponavljalo premoženska kazniva dejanja in 3 so storili manj huda kazniva dejanja (kriva ovadba, kršitev nedotakljivosti stanovanja, spolni napad na slabotno osebo). Zato povratniška kriminaliteta ne zasluži večje družbene pozornosti. Vprašanje je, ali jo je mogoče zmanjšati oziroma »napraviti« še milejšo kot je. Povratniki s kriminalnim vedenjem pogosteje rešujejo vprašanja svojega preživljjanja in nastanitve kot pa izražajo svoja protidružbena nagnjenja. Težko bi rekli, da je bil kdo od 11 povratnikov v preteklosti hudo družbeno nevaren. Izjema je povratnik (11), ki je ponovil umor, ki ga ne bi bilo mogoče preprečiti, tudi če bi bil zanesljivo napovedan. Številni kriminalci živijo od kriminalitete ali si z njim izboljšujejo materialni standard dokler so na prostosti pa tudi ko so v priporu ali zapori. Človek mora preživeti, to lahko doseže tudi s kriminalitetom.

Dokler bo kriminaliteta, bo tudi povratništvo. Oblikovanje posebnih programov za preprečevanje povratništva ni smiselno, dokler ne vemo, kako preprečevati primarno kriminalitet. Ker je pretežni del slovenske kriminalitete premoženske narave, tudi v naši raziskavi najpogosteje govorimo o tej kriminaliteti. Ta kriminaliteta je etiološko in po načinu izvrševanja najenostavnnejša. V resnici je najmanj škodljiva, saj premoženje prenaša od tistih, ki ga imajo, k tistim, ki ga sploh nimajo ali si ga želijo še več.

7. Skleplno razmišljjanje

Kot smo že poudarili, so to le začasni podatki o povratništvu 80 odpuščenih obsojencev v enem letu po odpustu s prestajanja zaporne kazni, za katere je bila leta 1991 sestavljena kriminalna prognoza. Vendar je že s temi podatki dosežen namen raziskave, ki naj bi prikazala možnosti za napovedovanje kriminalnega vedenja obsojencev in pokazala, da so možnosti za preprečevanje povratništva majhne.

V Sloveniji še ni celovitih raziskav o povratništvu, je le nekaj delnih pregledov za izbrane skupine obsojencev in gojencev vzgojnih zavodov in prevzgojnega doma Radeče. Dosedanji poskusi proučevanja povratništva niso vplivali na penološko teorijo in prakso. Podatki kažejo, da je povratništvo v visoki povezavi s številom prejšnjih zapornih kazni, zato je ta pokazatelj podlaga za napovedovanje kriminalitete. Ti podatki so razvidni iz kazenskega lista, zato so dostopni tožilcu, sodniku, kazenskemu zavodu in komisiji za pogojne odpuste. Vendar danes pre malo vemo, ali jih sploh in kako jih upoštevajo pri svojem delu.

V številnih državah si prizadevajo za preprečevanje povratništva z najsodobnejšimi metodami, pa ne dosegajo uspeha. Zato se moramo zadovoljiti z doseženimi uspehi in sprejeti do ločeno stopnjo povratništva za normalen in pričakovani nasledek kazenskopravnega obravnavanja. Nima pomena klicati po zmanjšanju kriminalitete in povratništva, če je sedanji delež teh pojavov v Sloveniji normalen za sedanje družbeno ekonomske, politične, moralne in druge pogoje življenja in raven kazenskopravnega, kriminološkega, penološkega, pedagoškega in psihološkega znanja in znanja na področju socialnega dela. Danes ne vemo ne kaj pospešuje in ne kaj zavira kriminaliteto in povratništvo. To pa seveda ne pomeni, da si ne bi vsakdo pri svojem delu moral prizadevati storiti, kar more in zna.

Proučevanje povratništva v tej raziskavi ni bilo namenjeno iskanju odgovornosti za njegov obstoj, temveč naj bi prispevalo k njegovemu razumevanju in odpravljanju strahu pred njim. Dosedanja teoretična (kriminalnopolitična) stališča o večji nevarnosti povratništva v primerjavi s primarno kriminalitetom niso dokazana. Prej bi lahko trdili, da je povratništvo manj nevaren del kriminalitete kot primarna kriminalitev. Največja neznanka je vedno prvo, dočim je povratniško kaznivo dejanje bolj ali manj pričakovano (prognozirano). Primarne kriminalitete se ne da predvideti, povratniško pa se da predvidevati z dovolj veliko verjetnostjo, ki lahko služi za operativno penološko, policijsko in socialnovarstveno delo. Potrebno je proučevati, kolikor gre pri povratnikih za kriminalne osebnosti z deviantno motivacijo ali za socialne probleme. Kolikor te osebe potrebujejo družbeno varstvo, jim ga je treba zagotoviti brez siljenja v kriminaliteto. »Nevarnost« številnih (kroničnih) večkratnih povratnikov je pogosto le v njihovi potrebi po hrani in postelji. S tem najbolj dokazu-

jejo tesno povezanost kriminalne in socialne politike.

Raziskava se v majhnem delu ukvarja tudi s strokovnim delom policije na področju preprečevanja in obravnavanja kriminalitete. Na tem področju je namreč mogoče storiti zelo malo koristnega in učinkovitega, tudi če policija obvlada vso znanost o kriminaliteti. Bodočnost je v znanstveno podkreprenom policijskem delu. Tega se zaveda tudi slovenska policija, ki s hitrimi koraki dohiteva tuje policijsko znanje. Ta raziskava je lahko policiji le spodbuda za nadaljnje pospešeno in poglobljeno raziskovanje kriminalitete in povratništva. V oblikovanju nove zakonodaje o policiji so smotrna prizadevanja po preventivni policijski dejavnosti. Potrebna je teoretična utemeljitev policijske preventive, določiti je treba pristojnosti in obveznosti policije na tem področju in način vrednotenja doseženih učinkov.

Iz celotne raziskave izhaja, da so na eni strani malo znani vzroki za nastajanje kriminalnega vedenja, na drugi strani pa so metode boja s kriminalitetom še neizdelane in bolj naključne kot načrtne in strokovno utemeljene. Napovedovanje bodočega kriminalnega vedenja je šele v povidih. Čeprav je znanja o napovedovanju malo, se še to ne uporablja pri praktičnem delu.

Po vseh spoznanjih je danes malo možnosti za preprečevanje povratništva s policijskim in socialnovarstvenim nadzorom. O preprečevalnem nadzoru je malo poročil, vsekakor pa dosti pre malo, da bi lahko ustvarili teoretično podlago za njegov obstoj in izvajanje. Pogosto je nadzor le odraz želje po določeni dejavnosti, ki še nima svoje operativne vrednosti. V okviru te raziskave nismo mogli ugotoviti, da bi kje v svetu izvajali načrten policijski ali socialnovarstveni preventivni nadzor nad odpuščenimi obsojenci zaradi preprečevanja povratništva. Če so že opisi posameznih dejavnosti, pa ni evalvacij učinkov nadzora. Osnova za nadzor je lahko le strokovna napoved nevarnega vedenja odpuščenega obsojencev. Celotno prognoziranje je šele na začetni stopnji. V Sloveniji nimamo s prognoziranjem še nobenih izkušenj.

Raziskava, kljub prizadevanjem ni našla dovolj opore, da bi lahko priporočali oblikovanje strategije policijskega in socialnovarstvenega nadzora nad odpuščenimi obsojenci. Z nadzorom, ki ga policija izvaja in ga bo še izvajala po svoji diskrecijski pravici pa se ta raziskava ne ukvarja. Lahko priporoči le poglobljeno ukvarjanje s prognostičnimi instrumenti in njihovo prever-

janje v slovenskih razmerah. Ob sedanji nezanesljivosti kriminalne prognoze, je policijski nadzor več kot sporen. Vendar bi ostal enako sporen tudi ob večji zanesljivosti predvidevanja bodočega kriminalnega vedenja.

Poleg nevarnosti kriminalitete in povratništva je treba upoštevati še »ceno« kriminalitete. Na tem mestu le omenjamo, da je zapor za slovensko (in vsako) družbo draga ustanova. Če je na eni strani kriminaliteta sama posledica neurejenih družbenoekonomskih razmer, na drugi strani povzroča nadaljnje obubožanje družbe, ki mora boju s kriminalitetom namenjati velik del družbenega prihodka, ki bi ga lahko vlagala v družbeni standard in s tem preprečevala kriminalitetu predno nastane.

Raziskava je prvi sistematični poskus ugotavljanja kriminalne prognoze odpuščenih obsojencev v Sloveniji. Potrebno je nadaljnje delo na izdelavi napovedovalnega vprašalnika in na preverjanju njegove zanesljivosti. Ker Slovenija vodi natančno kazensko evidenco in so tudi osebni spisi obsojenec v kazenskih zavodih opremljeni s potrebnimi podatki o njihovi kriminalni preteklosti, ni preprek, da ne bi v nekaj letih izdelali matrico prehoda v povratek za posamezne vrste kaznivih dejanj. V kazenskih zavodih je dovolj strokovno usposobljenih penoloških delavcev, ki bi radi sodelovali v raziskovalnem delu. »Za« raziskovanje kriminalne kariere govori tudi dejstvo, da so kazenski zavodi in pravosodni organi opremljeni z računalniško podprtим informacijskim sistemom, kar olajšuje raziskovalno delo. S tem bi delavci, ki se ukvarjajo s kriminalitetom, dobili boljši vpogled v svoje delo. Morda bi tako lahko dosegli tudi večjo povezano med delom policije, tožilstev, sodišč, kazenskih zavodov in socialnih služb.

O povratništvu je v Sloveniji še malo znanja. Dosedanje raziskave nudijo le nepopolno podobo povratništva. Zato je treba:

— proučevati povratništvo mladoletnikov in izdelati model prehajanja njihove kriminalne dejavnosti v povratništvo po polnoletnosti;

— potrebne so primerjalne raziskave nevarnosti primarne in povratniške kriminalitete;

— v zvezi s povratništvom naj bi se zmanjšala pričakovanja, da bo katerikoli organ občutne vplival na količino povratništva.

Sprejeti je treba dejstvo, da so ljudje, ki jim ni mogoče preprečiti udeležbe v kriminaliteti, čeprav je ob tem pomembno vprašanje, s kakršnimi sredstvi se poskuša preprečiti povratništvo (razen s kaznijo). Ob spoznanju nemoči predvi-

devanja in preprečevanja povratništva, naj bi ustvarili do povratnikov bolj strpne odnose kot so danes. Stališče, da zaslužijo povratniki strožje kazni kot primarni storilci, ni utemeljeno;

— opustiti je treba pričakovanje, da je mogoče povratništvo reševati s strožjim kaznovanjem, če ni delovala prejšnja kaznen;

— opustiti je treba pričakovanje, da je mogoče v Sloveniji občutno zmanjšati sedanjih 60 % povratništva obsojencev po odpustu iz kazenskih zavodov. Najmanj utemeljeno je povezovati količino povratništva z dogajanji v kazenskih zavodih (tretman, postpenalna pomoč, vrsta zavoda, vedenje obsojenca v zavodu);

— boj proti povratništvu je smotrn samo pri tistih obsojencih, pri katerih obstaja velika verjetnost povratništva. Pa še tu je treba vedeti, kakšna kazniva dejanja bodo ponavljali in temu prilagajati ukrepe;

— ni utemeljeno pričakovanje, da bi bilo mogoče s kaznovanjem in nadzorom zmanjšati povratništvo. Človekovo vedenje ni predvidljivo tudi ob upoštevanju vseh znanstvenih spoznanj, sploh pa je nesmotorno misliti na preprečevanje povratništva ob zanemarjanju spoznanj, ki bi se lahko že koristno uporabljala v praksi;

— že delni podatki o povratništvu v Sloveniji kažejo, da imajo nekateri obsojeni dolgo kriminalno kariero. Začetki pogosto segajo v mladoletnost, zato vprašanje, zakaj obravnavanje in uporaba vzgojnih ukrepov oziroma kazni mladoletniškega zapora ni zaustavilo kriminalne kariere;

— podatki kažejo, da nekateri obsojeni daljši čas vztrajajo pri istovrstni kriminaliteti, nekateri v okviru iste vrste spreminjajo kvalifikacije kaznivih dejanj, del povratnikov pa izvršuje različna kazniva dejanja. Zato je treba proučevati prehode iz ene vrste kriminalitev v drugo in izdelati statistično matrico kriminalitev (»Markova veriga«), ki bi bila koristen pripomoček pri sojenju in pri izvajaju tretmana;

— potrebno je nadaljnje poglobljeno proučevanje nastajanja, oblikovanja in ohranjanja kriminalne kariere od mladoletnosti preko zrelih let prestopnika do opuščanja kriminalne dejavnosti. Na tem področju v Sloveniji še ni nobenih izkušenj, zato se bo treba v začetku opreti na tuje izkušnje;

— z izdelavo in uporabo kriminalne prognoze v Sloveniji ni praktičnih izkušenj. Kolikor se uporablja »prognoziranje«, temelji le na intuiciji tistih, ki se ukvarjajo z mladoletnimi ali polnoletnimi prestopniki. Eno je intuicija, drugo

je s prognostičnim instrumentom podprta verjetnost kriminalnega vedenja. Zato je treba preverjati veljavnosti prognostičnega vprašalnika PROGNOZA — 1991 ter ga izboljšati. Lahko se vzporedno uporabljo še drugi instrumenti napovedovanja in se hkrati preverja njihova zanesljivost s klinično prognozo;

— vsaj 10 let bi bilo treba slediti prognozo 80 obsojencev, ki so bili odpuščeni leta 1991 in so zajeti v tej raziskavi;

— za odločanje republiške komisije o pogojnem odpustu naj bi izdelali strokovne standarde z upoštevanjem kriminoloških in penoloških spoznanj. Merila za pogojni odpust morajo biti znana in razumljiva komisiji, obsojencem in delavcem kazenskih zavodov. V tujini so se na tem področju uveljavili strokovni standardi, ki bi jih kazalo preveriti in potem sprejeti ali opustiti oziroma iskati lastne; če se bo v nadalnjem preverjanju pokazala uporabna prognoza na osnovi vprašalnika PROGNOZA — 1991, naj bi

ta v sedanji ali spremenjeni obliki postal pomžni instrument pri odločanju o pogojnem odpustu;

— sodišča naj ne uporabljo pogojne obsodbe za obsojence, ki so prekršili pogojno obsodbo ali pogojni odpust in s tem zlorabili zaupanje. Kdor je v kratkem roku ponovil kaznivo dejanje, nima več »pravice« (ugodnosti) na pogojno obsodbo;

— današnja računalniška tehnologija zahteva korenito spremembo kazenske evidence (pravilnik o kazenski evidenci, Ur. l. SFRJ, št. 5/79). Ker danes ni (kazenske) evidence vzgojnih ukrepov za mladoletnike, je treba določiti organ za vodenje te evidence, postopek z evidenco po polnoletnosti mladoletnika in komu je dostopna. V kazenski evidenci za polnoletne obsojence naj bi dodali datum storitve kaznivega dejanja, ki je predmet obsodbe; datum nastopa zaporne kazni, kazenski zavod v katerem obsojenec prestaja kazen in datum odpusta iz zavoda.

LITERATURA:

- ANDREW, A.: Social Factors Affecting Recidivism. *Canadian Journal of Corrections*, Ottawa 8/1966/3, s. 167—172.
- ASHFORD, J. B., LECROY, C. W.: Predicting Recidivism. An Evaluation of the Wisconsin Juvenile Probation and Aftercare Risk Instrument. *Criminal Justice and Behavior*, Newbury Park 15/1988/2, s. 141—151.
- AUSTIN, J.: Assessing the New Generation of Prison Classification Models. *Crime and Delinquency*, New York 29/1983/4, s. 561—576.
- BECK, L.: An Evaluation of Federal Community Treatment Centers. *Federal Probation*, Washington 49/1985/1, s. 25—32.
- BENNET, T.: Situational crime control from the offenders perspective. V: *Situational Crime Prevention: From Theory Into Practice*. Edited Kevin Heal and Gloria Laylock. Home Office Research and Planning Unit. London, 1986, s. 41—53.
- BERGER, L. S., DIETRICH, S. G.: The Clinical Prediction of Dangerousness: The Logic of the Process. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*. London 23/1979/1, s. 35—46.
- BEVAN, C. R.: Dangerous Offenders: In Prison and in the Community. *Resource Material Series No 17*, UNAFEI Tokyo 1980, s. 24—39.
- BEYLEVELD, D.: Identifying, Explaining and Prediction Deterrence. *The British Journal of Criminology*, London 1979/3, s. 205—224.
- BLACKMORE, J., WELSH, J.: Selective Incapacitation: Sentencing According to Risk. *Crime and Delinquency*, New York 39/1983/4, s. 504—528.
- BRIER, S. S., FIENBERG, A. E.: Recent Econometric Modelling of Crime and Punishment: Support for Deterrence Hypothesis? V: *Indicators of Crime and Criminal Justice: Quantitative Studies*. U. S. Department of Justice, Washington 1980, s. 82—97.
- BRINC, F.: Teorije o vzročnosti kriminalitete. *Penološki bilten*, Ljubljana 7/1989/1, s. 54—83.
- CLARK, R. D.: Célérité et prévention. *Revue internationale de criminologie et de police technique*, Geneve 38/1985/3, s. 286—296.
- COHEN, L. E., LAND, K. C.: Sociological Positivism and the Explanation of Criminality. V: *Positive Criminology*. Ed. by Gottfredson, M. R., Hirschi, T., Sage Publications, Newbury Park 1987, s. 43—55.
- CORNISH, D. B., CLARKE, R. V.: Situational prevention displacement of crime and rational choice theory. V: *Situational Crime Prevention: From Theory Into Practice*. Edited Kevin Heal and Gloria Laylock. Home Office Research and Planning Unit. Her Majestys Stationery Office, London 1986, s. 1—16.
- DEKLEVA, B.: Nekatera nasprotja in razpotja programov za preprečevanje (mladinskega) prestopništva. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, Ljubljana 35/1984/2, s. 123—133.
- DETERRENCE and Incapacitation: Estimating the Effects of Criminal Sanctions on Crime Rates. Editors: Blumstein, A., Cohen, J., Nagin, D., Washington, National Academy of Sciences 1978, 431 s.
- DINITZ, S.: Chronically Antisocial Offenders: V: *In Fear of Each Other. Studies of Dangerousness in America*. Edyted by John P. Conrad and Simon Dinitz. Lexington Books, Lexington 1977, s. 21—42.

- FALKIN, G. P.: **Reducing Delinquency. A Strategic Planning Approach.** Lexington Books, Lexington 1979, 212 s.
- FARRINGTON, D. P. et al.: Unemployment, School Leaving and Crime. **The British Journal of Criminology**, London 26/1986/4, s. 335—356.
- FIENBERG, S. E. REISS, A. J.: **Indicators of Crime and Criminal Justice: Quantitative Studies.** U. S. Department of Justice, Washington 1980, 124 s.
- FLYNN, E. E.: Classification for Risk and Supervision. A Preliminary Conceptualization. V: **Prison, Past and Future.** Ed. by J. C. Freeman, Heinemann, London 1978, s. 131—149.
- FORD, R. C., JOHNSON, S. R.: Probation Prediction Models and Recidivism. **Prison Journal**, Philadelphia 1977/1, s. 38—44.
- GILMAN, D.: The Sanction of Imprisonment: for whom, for what, and how? **Crime and Delinquency**, New York 21/1975/4, s. 337—347.
- GOLDMAN, A. H.: Toward A New Theory of Punishment. **Law and Philosophy** 1/1982/1, s. 57—76.
- GOTTFREDSON, S. D., TAYLOR, R. B.: Person-Environment Interactions in the Prediction of Recidivism. V: **The Social Ecology of Crime.** Ed. by James M. Byrne and Robert J. Sampson. Springer — Verlag New York 1986, s. 133—155.
- GRAHAM, J.: **Crime Prevention Strategies in Europe and North America.** HEUNI, No. 18, Helsinki 1990, 193 s.
- HAGG, van den E.: The Neoclassical Theory of Crime Control. V: **Theoretical Methods in Criminology.** Ed. by Meier, R. F. Sage Publications Beverly Hills, London 1985, s. 177—196.
- HEAL, K., LAYLOCK, G.: Principles, issues and further action. V: **Situational Crime Prevention: From Theory Into Practice.** Edited Kevin Heal and Gloria Laylock. Home Office Research and Planning Unit. Her Majestys Stationery Office, London 1986, s. 123—133.
- HOFFMAN, P. B. et al.: Salient Factor Score and Release Behavior. Three Validation Samples. **Law and Human Behavior**, New York 2/1978/1, s. 47—63.
- HOFFMAN, P. B., DEGOSTIN, L. K.: Parole Decision Making. Structuring Discretionary. **Federal Probation**, Washington 39/1975/4, s. 7—15.
- HOFFMAN, P.: **Predicting Criminality. File Study Guide.** Washington, U. S. Department of Justice — National Institut of Justice, 4 s. (brez letnice izdaje).
- HOFFMAN, P. B. et al.: Salient Factor Score and Release Behavior. Three Validation Samples. U. S. Parole Commission Research Unit Report. Washington 1977, s. 21, cit. po Burt, **Measuring Prison Results**, s. 26.
- HOFFMAN, P. B. et al.: Post Release Arrest Experiences of Federal Prisoners: A Six Year Follow-Up. **Journal of Criminal Justice**, Oxford, 18/1979/7, s. 193—198.
- IZVRŠEVANJE kratkotrajnih kazni zapora v SR Sloveniji. Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani. Ljubljana 1988, s. 492—519. (Avtor Franc Brinc.)
- JANKOVIĆ, I.: Labor Market and Imprisonment. V: **Punishment and Penal Discipline.** Ed. by Platt T. an Takagi P. Crime and Social Justice, Berkeley, s. 93—104.
- JOHNSON, P. M.: The Role of Penal Quarantine in Reducing Violent Crime. **Crime and Delinquency**, New York 24/1978/4, s. 465—485.
- LEE, Y. C.: Characteristics of Crime and Countermeasures in Korea. **Police Studies**, Cincinnati 13/2/1990/4, s. 130—1235.
- MENZIES, R. J. et al.: The Dimensions of Dangerousness. **Law and Human Behavior**, New York 9/1985/1, s. 49—70.
- MILLER, S. J., DINITZ, S.: Measuring Intitutional Impact. A Follow-Up. **Criminology**, 1973/3, s. 417 do 426.
- MILOSAVLJEVIĆ, M.: **Izmedju neslobode.** Ideje. Beograd 1975, 240 s.
- MOBILIZING the Community to Prevent Crime.** Prepared by the Urban Safety and Crime Prevention Program of the Federation of Canadian Municipalities. International Conference on Urban Safety, Drugs and Crime Prevention, Paris 18.—20. 11. 1991. Paris, CNIT 1991, 39 s.
- MONTANDON, C.: La dangerosité. Revue de la littérature anglo-saxon. **Déviance et société**, Geneve 3/1979/1, s. 89—104.
- MORIARTY, L.: Ethical Issues of Selective Incapacitation. **Criminal Justice Research Bulletin.** Houston State University. Criminal Justice Center, Huntville 3/1987/4, s. 1—5.
- NAGIN, D. S., FARRINGTON, D. P.: The Onset and Persistence of offending. **Criminology**, Washington 30/1992/4, s. 501—523.
- ORSAGH, T., WITTE, D.: Economical Status and Crime: Implications for Offender Rehabilitation. **The Journal of Criminal Law and Criminology**, Chicago 72/1981/3, s. 1055—1071.
- PARKER, R. N., HÖRWITZ, A. V.: Unemployment, Crime and Imprisonment. **Criminology**, Washington 24/1968/4, s. 751—773.
- PAROLE in England and Wales.** London, Her Majesty's Stationery Office, 1977, 90 s.
- PEČAR J.: Družbeno nadzorstvo in napovedovanje. **Revija za kriminalistiko in kriminologijo**, Ljubljana 28/1977/2, s. 94—105.
- PEČAR, J.: »Priložnost« v kriminologiji in viktimalogiji. **Revija za kriminalistiko in kriminologijo**, Ljubljana 35/1984/1, s. 32—42.
- PENOLOŠKI vidiki povratništva v Sloveniji.** Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani. Ljubljana 1991, 87 s. (Avtor Franc Brinc.)
- PFOHL, S.: The Psychiatric Assessment of Dangerousnes: Practical Problems and Political Implications. V: **In Fear of Each Other. Studies of Dangerousness in America.** Edyted by John P. Conrad and Simon Dinitz. Lexington Books, Lexington 1977, s. 77—101.
- PICCA, G.: La prévention et le système pénal. **Annales internationales de criminologie**, Liège 25/1987/1—2, s. 145—155.
- PINATEL, J.: XVII medjunarodni kurs iz kriminologije (Beograd 1968). **Jugoslovenska revija za kriminologiju i krivično pravo**, Beograd 6/1968/4, s. 593—601.
- POVRATNIŠTVO v Sloveniji.** Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani. Ljubljana 1981, 128 s.
- PRISONS and the Prisoners.** The Work of the Prison Service in England and Wales. London, Her Majesty's Stationery Office, 1977, 188 s.

- QUINSEY, U. L.: Politique institutionnelle de libération. Identification des individus dangereux — une revue de la littérature. **Criminologie**, Montréal 17/1984/2, s. 53—78.
- REPPETTO, T. A.: Crime Prevention and the Displacement Phenomenon. **Crime and Delinquency**, New York 22/1976/2, s. 166—177.
- REYNOLDS, M. P.: Crime pays, but so does Imprisonment. **The Journal of Social, Political and Economical Studies**. Washington 15/1990/3, s. 245 do 300.
- ROKEACH, M.: **The Nature of Human Values**. London, Collin Macmillan Publishers 1973, 438 s.
- SAPSFORD, R. J.: Further Research Applications on the Parole Prediction Index. **International Journal of Criminology and Penology**, 6/1978/3, s. 247—254.
- SHERRY, Sylvester: Crime, Prevention and Criminal Justice. V: **Policies to Prevent Crime: Neighborhood Family and Employment Strategies**. Special Editor Lynn, A. Curtis. Sage Publications Newbury Park Beverly Hills, London 1987, 1987/494, s. 119—128.
- SHOHAM, S.: The Tel-Mond Follow-Up (Research Project). **Annales internationales de criminologie**, Paris 6/1967/1, s. 62—90.
- STANDER, J. et al.: Markov Chain Analysis and Specialization in Criminal Careers. **The British Journal of Criminology**, 29/1989/4, s. 317—335.
- VOLBERT, R.: Zwischenfalle im Mass-Regelvollzug. Wie Kalkulierbar ist das Risiko. **Monatsschrift für Kriminologie und Strafrechtsreform**, Köln 69/1986/6, s. 341—347.
- WALLER, J.: **Putting Crime Prevention on the Map**. Introductory Report. International Conference on Urban Safety, Drugs and Crime Prevention. Paris, 18.—20. 11. 1991, CNT Paris 1991, 48 s.

Prediction and Control of Recidivism

Franci Brinc, L. L. D., Research Associate, Institute of Criminology at the Faculty of Law, Kongresni trg 12, 61000 Ljubljana, Slovenia.

The aim of this study was to acquire knowledge of domestic and foreign experiences concerning reduction of recidivism by police and social preventive measures of control. The study also attempted to estimate the accuracy of prediction of recidivism. Data were collected about recidivism of 80 convicts who were released from prison in 1991 and for whom criminal prognosis were made. In order to establish the proportion of recidivism, the research used police data, data of correctional institutions and criminal records. It took into account as well the data about the type of criminal offence committed by recidivists, the date of commission and information about the sentences imposed on the recidivists.

In the group of 80 released convicts 12 (15 per cent) were again convicted within one year after their release; 9 were sentenced to prison sentences

and 3 to suspended sentences. 4 of 12 recidivist belong to the group with an uncertain prognosis and 8 to the group with unfavourable prognosis. Nobody of recidivists was given a favourable or even very favourable prognosis. This statement leads to the general conclusion of research that prognostic estimation can predict recidivism relatively accurately.

Research does not support the expectation that it is possible to prevent recidivism of convicts with unfavourable prognosis by police or social preventive measures of control. Further research in recidivism, causality and persistence of criminal career would be necessary. Moreover, the opinion that more severe, respectively longer sentences will reduce recidivism should be abandoned.

Key words: recidivism, prevention, prognosis.

UDC 343.235.1